

16.3.2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 182/2025 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilakia ja eräitä muita siihen liittyviä lakeja.

Sosiaali- ja terveysministeriö keskittyy lausunnossaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeviin ehdotuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut samaa asiaa koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta lausunnon 8.8.2025. Hallituksen esitys on kehittynyt lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta.

Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva merkittävin ehdotus on poliisilakiin ehdotettu uusi 4 luvun 5 §, jonka mukaan poliisilla on päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada asiakastietolaissa tarkoitettulta palvelunantajalta tai sen tehtäviä suorittavalta henkilöltä salassapitosäännösten estämättä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettyinä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä.

Myös Rajavartiolaitosta ja Tullia koskeviin lakeihin ehdotetaan osittain vastaavaa sääntelyä. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossa poliisia koskevista laeista esitetyt näkemykset koskevat soveltuvien osien myös Rajavartiolaitosta ja Tullia koskevia ehdotuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotuksen tavoitteita pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisina, välttämättöminä ja kannatettavina.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa

kunnioitusta. Artiklan 2 kohdan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä henkilötietojen suoja on katsottu olennaiseksi osaksi 8 artiklan yksityis- ja perhe-elämän suojaa. Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan piiriin kuuluu myös kotirauha. Perustuslakivaliokunnan mukaan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa turvattujen oikeuksien rajoituksiin kohdistuva välttämättömyyden vaatimus edellyttää, että rajoitukselle on oltava painava yhteiskunnallinen tarve, puuttumisen ja tavoiteltavan hyväksytyn päämäärän tulee olla oikeassa suhteessa keskenään ja rajoitukselle on oltava asianmukaiset ja riittävät perustelut (PeVL 35/2018 vp).

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Artiklan 2 kohdan mukaan tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. Perustuslakivaliokunta on pitänyt merkityksellisenä, että EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että EU:n henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä sovellettaessa on otettava huomioon mainitut perusoikeuskirjan artikkelit kiinnittäen huomiota siihen, että EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä (PeVL 14/2018 vp, PeVL 21/2017 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (ks. PeVL 14/2018 vp ja siinä viitatu lausunnot).

Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (PeVL 26/2018 vp, PeVL 14/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt myös erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen (PeVL 14/2018 vp). Perustuslakivaliokunta katsoi osana perustuslain 10 §:n tulkintakäytäntöön kohdistuvaa tarkistusta, että toisin kuin suoraan sovellettava tietosuojasetus, rikosasioiden tietosuojadirektiivi ei sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta.

Esitysluonnoksessa kuvataan esiin nousseita tulkintahaasteita ja tuomioistuinten ratkaisuja liittyen erityisesti poliisin tiedonsaantioikeuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole kaikilta osin tuotu esille sitä, että ylimpien laillisuusvalvojen kannanotoissa ja tuomioistuinten ratkaisuissa on korostunut, että jokainen tilanne on arvioitava erikseen, ja jokaisessa tilanteessa on punnittava tarvetta asiakkaan ja potilaan yksityisyyden ja toisaalta muiden oikeuksien suojelemiseen. Tavoitteena tulee olla sellaisen ratkaisun löytäminen, joka toteuttaa

kyseessä olevien henkilöiden perusoikeudet mahdollisimman hyvin. Vaikka viimeaikainen oikeuskäytäntö on hyvinkin merkittäväällä tavalla selkiyttänyt oikeustilaa, sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että oikeustilaa selkeytetään myös lainsäädännön tasolla.

Terveydentilaa koskevat tiedot kuuluvat yksityisyyden suojan ydinalueelle. Korkein hallinto-oikeus totesi ratkaisussa KHO 2025:11, että tieto potilaan henkilöllisyydestä paljastaa samalla hänen terveydentilaansa kuvaavan hoitosuhteen. Henkilön yksityisyyden suojan toteutumisen näkökulmasta on olennaista, että tieto hänen hoitosuhteestaan terveydenhuollon toimintayksikköön jää hänen niin halutessaan luottamukselliseksi. Hoitosuhdetta koskevan tiedon korostetun yksityisyyden puolesta puhuu myös luottamuksellisuuden yleisempi merkitys terveydenhuoltojärjestelmän toimintaedellytysten kannalta. Tietyissä tilanteissa luottamuksellisen asiakassuhteen paljastaminen sivulliselle, kuten esimerkiksi poliisille, voi aiheutua vakavaa vaaraa potilaan terveydelle tai hoidolle.¹

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että on tärkeää, että terveydenhuollossa korostuva luottamuksensuoja otetaan huomioon sääntelyratkaisuisissa. Terveydenhuollon toiminnalle olennaista luottamuksellisuuden periaatetta on korostettu myös muun muassa apulaisoikeusasiamiehen 28.11.2024 antamassa ratkaisussa (EOAK/2910/2023), jonka mukaan yksityisyyden suojan toteutumisen kannalta on keskeistä, että yksilöllä on mahdollisuus halutessaan varmistaa hoitoa ja hoitosuhdetta koskevien tietojen säilyminen luottamuksellisina terveydenhuollon toimintayksikössä.² Salassapitovelvollisuus muodostaa keskeisen perustan luottamuksellisen hoitosuhteen syntymiselle ja jatkuvuudelle. Henkilön yksityisyyden suojan toteutumisen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimivuuden kannalta keskeistä luottamuksellisuutta korostetaan myös muun muassa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2025:11.

Hallituksen esityksessä todetaan, että poliisilla ei lähtökohtaisesti olisi tarvetta saada tietoa potilas- tai asiakassuhteen sisällöstä, vaan tieto henkilön henkilöllisyydestä tai läsnäolosta sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikössä riittäisi. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tietopyyntöön annettu vastaus saattaa kuitenkin aika usein suorasti tai epäsuorasti paljastaa hyvinkin arkaluontoista tietoa, esimerkiksi tilanteesta, jossa henkilö on hoidossa mielenterveyteen liittyvien syiden vuoksi. Hoitosuhteet eivät ole keskenään samanlaisia.³

Hallituksen esityksen poliisilakiin ehdotetun uuden 4 luvun 5 §:n 1 kohdan mukaan poliisilla olisi jatkossa oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajilta tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tietyinä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä, jos tieto on välttämätön sellaisen rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on

¹ Ks. asiakastietolaki 26 §:n 2 momentti.

² EOAK/2910/2023 s. 10–11) ”Tietojen luovuttamisen tulee olla välttämätöntä ja suhteellisuusvaatimuksen mukaista. Tästä johtuu, että potilaan yksityisyyttä on suojattava niin pitkälle kuin se on mahdollista, ja tietojen luovuttaminen rajoitettava ainoastaan tutkinnan kannalta välttämättömiin tietoihin. Korostan sitä, että jokainen tilanne on arvioitava erikseen, ja jokaisessa tilanteessa on punnittava tarvetta potilaan yksityisyyden ja toisaalta työntekijän oikeuksien suojelemiseen. Tavoitteena tulee olla sellaisen ratkaisun löytäminen, joka toteuttaa kyseessä olevien henkilöiden perusoikeudet mahdollisimman hyvin.”

³ KHO:2025:11. Tieto potilaan henkilöllisyydestä paljastaa samalla hänen terveydentilaansa kuvaavan hoitosuhteen. Todistamiskiellon ulottuvuuden kannalta oli arvioitava, oliko salassa pidettävä tieto hoitosuhteesta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla arkaluonteinen. KHO totesi, että hoitosuhdetta koskevan tiedon arkaluonteisuus oli arvioitava tapauskohtaisesti. Tässä asiassa oli kysymys psykiatrisesta hoitosuhteesta. Mielenterveyttä pidetään korostuneesti henkilökohtaisena asiana, ja mielenterveyden häiriöihin liittyy yhteiskunnassa erityistä herkkyyttä. Lisäksi psykiatrisessa hoidossa luottamuksellisuus on keskeinen osa hoitoa. Tietoa hoitosuhteesta psykiatriseen hoitolaitokseen oli pidettävä sellaisena oikeudenkäymiskaaressa tarkoitettuna terveydentilaa koskevana arkaluonteisena tietona, joka kuului todistamiskiellon piiriin. Poliisilla ei ollut oikeutta saada pyytämäänsä tietoa.

vähintään 2 vuotta vankeutta sekä tietyissä säännöksessä erikseen luetelluissa rikoksissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää täsmällisyyden kannalta myönteisenä, että poliisin oikeus saada tietoja sosiaali- ja terveydenhuollosta on ehdotuksessa sidottu tiettyyn rangaistumäärään tai rikokseen. Ehdotettu muutos laajentaisi poliisin tiedonsaantioikeutta kuitenkin nykyisestä merkittävästi. Voimassa olevan julkisuuslain ja potilaslain säännösten nojalla lain mukaan salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Poliisin tiedonsaantioikeudesta salassa pidettäviin tietoihin on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty poliisilain 4 luvun 2 §:ssä. Mainitun pykälän mukaan poliisilla ei ole kuitenkaan tiedonsaantioikeutta, mikäli tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena on laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu. Voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n mukaan lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilöstä annetussa laissa (559/1994) tai sen nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa todistaa henkilön tai hänen perheensä terveydentilaa koskevasta arkaluonteisesta tiedosta tai muusta henkilön tai perheen salaisuudesta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi velvoittaa 1 momentissa tarkoitetun henkilön todistamaan, jos syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Tietojen käyttöä todisteena on rajoitettu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:ssä terveydentilaa koskevien arkaluontoisten tietojen osalta. Todistamiskielto voidaan ilman asianomaisen henkilön suostumusta ohittaa vain rangaistusasteikkonsa perusteella erityisen törkeiden rikosten kohdalla. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että valiokunnan tulisi lausunnossaan kiinnittää huomiota siihen, millä perusteella voimassa olevaa oikeustilaa halutaan sääntelyn täsmentämisen ohella muuttaa merkittävästi siten, että potilaan yksityiselämän suojaa rajoitettaisiin selvästi nykyistä enemmän. Ministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että tiedonsaantioikeuden kynnys sitomista nimenomaisesti kahden vuoden vankeusrangaistukseen on hallituksen esityksessä perusteltu niukasti.

Perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan niissä turvattuja oikeuksia rajoittavien toimenpiteiden on perustuttava lakiin, joka on riittävän täsmällinen ja sisältää asianmukaiset oikeussuojakeinot. Perustuslakivaliokunnan laatimien perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten perusteella perusoikeuteen puuttumisen on oltava muun muassa laissa tarkkarajaisesti säädettyä, suhteellisuusperiaatteen mukaista ja perusoikeuksien kokonaisuuden kannalta hyväksyttävää. Sallittu rajoitusperuste voi siten olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin toisen perusoikeuden tai toisen henkilön perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna hyväksyttävä.

Poliisilain ehdotetun uuden 5 §:n perusoikeusrajoituksen ja ylipääntensä poliisin tiedonsaantioikeuden kannalta keskeistä on, että onko tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajan toimitiloissa tiettyä aikaa ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä välttämätöntä:

- 1) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi,
- 2) 3 kohdassa tarkoitettujen tarkoitettujen rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi, jos teko kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön;
- 3) yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai rikosten ennalta estämiseksi, jos henkilö aiheuttaa käytöksellään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajan toimitiloissa henkeä, terveyttä tai omaisuutta uhkaavan vaaran;
- 4) kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta;

- 5) henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai rikosasian vastaajan tuomioistuimeen noutamista varten; sekä
- 6) kadonneen tai kadonneeksi epäillyn tai mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseksi.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön perusteella arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyn välttämättömyyседелlytyksen arviointiin voidaan tunnistaa kuuluvan neljä vaihetta: 1) hyväksyttävän käyttötarkoituksen määrittely, 2) käsittelyn välttämättömyyden arviointi suhteessa käyttötarkoitukseen, 3) vähemmän puuttuvien keinojen selvittäminen, ja 4) punninta tietojenkäsittelyn hyödyistä suhteessa sen haittoihin.⁴

Ensin on määriteltävä henkilötietojen käsittelyn hyväksyttävä käyttötarkoitus. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on määritelty intressit, joiden turvaamiseksi yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan voidaan puuttua. Käyttötarkoituksen on oltava asiallisesti yhteydessä siihen käsittelyn oikeusperusteeseen, joka muodostaa yhdessä käyttötarkoituksen kanssa hyväksyttävyyden arvioinnille pohjan.

Toisessa vaiheessa on arvioitava, onko henkilötietojen käsittely todella välttämätön asianomaisen tarkoituksen saavuttamiseksi. Jos tarkoitus voidaan saavuttaa ilman henkilötietojen käsittelyä, tietoja ei tulisi käsitellä. Pelkästään se, että tietojenkäsittely on hyödyllinen tai suotava asianomaisen tarkoituksen saavuttamiseksi ei riitä vaan lähtökohtana tulisi olla, että asianomaista tarkoitusta ei voida saavuttaa ilman välttämätöntä henkilötietojen käsittelyä.

Kolmannessa vaiheessa on arvioitava, onko olemassa vähemmän puuttuvia keinoja, joilla tämä tarkoitus voidaan saavuttaa. Tämä viittaa tarpeeseen selvittää toimintatapoja, joilla tavoiteltavaan lopputulokseen päästään mahdollisimman vähällä henkilötietojen käsittelyllä. Tällöin keinovalikoimaan voisi kuulua esimerkiksi käsiteltävien tietojen rajaaminen sekä pseudonymisointi tai anonymisointi.

Neljännessä vaiheessa on suoritettava punninta, jossa arvioidaan henkilötietojen käsittelyn hyödyt suhteessa käsittelystä aiheutuviin haittoihin ja riskeihin. Tässä korostuu objektiivisen arvioinnin vaatimus, jossa arviointi perustuu tosiseikoihin, ei oletuksiin, aiempiin tulkintoihin tai vakiintuneisiin käytäntöihin. Arviointi on suoritettava läpinäkyvällä tavalla. Henkilötietoja tulisi käsitellä ainoastaan, jos käsittelyssä saavutettavat hyödyt ovat aidosti perusteltuja suhteessa käsittelyn haittoihin ja riskeihin, jotka voidaan pienentää teknisin ja organisatorisin toimenpitein.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sääntelyratkaisua harkittaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuspunnintaan, esimerkiksi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan ja omaisuudensuojan osalta, siten kuin EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on edellytetty tehtävän. Rikosten torjuntatavoitteen rinnalla on varmistettava, että sääntelyratkaisut ovat oikeasuhtaisia ja yksityisyyden suojaa kunnioittavia. Suhteellisuusperiaate edellyttää, että perusoikeuden rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään. Arvioinnissa keskeistä on, että onko pelkkä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettyä aikana ja läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä välttämätöntä 5 §:n 1–3 kohdassa tarkoitettujen rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi ja tai sen 4 -7 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja jos se on, niin olisiko olemassa vähemmän perusoikeuksien suojaan, kuten esimerkiksi yksityisyyden suojaan, puuttuvia keinoja, joilla tämä tarkoitus voitaisiin saavuttaa. Perusoikeuksien rajoituksiin kohdistuva välttämättömyyden vaatimus edellyttää, että rajoitukselle on oltava painava yhteiskunnallinen tarve, puuttumisen ja tavoiteltavan hyväksytyn päämäärän tulee olla

⁴ Selvitys sosiaali- ja terveystietojen tietoaista (s. 11), Evgeniya Kurvinen – Tomi Voutilainen, Itä-Suomen yliopisto, 4.3.2026

oikeassa suhteessa keskenään ja rajoitukselle on oltava asianmukaiset ja riittävät perustelut.

Vaikka vaikuttaisikin, että ehdotetun uuden poliisilain 4 luvun 5 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisesti olisi perusteltua ulottaa poliisin tiedonsaantioikeus myös esimerkiksi ehdotetussa säännöksessä lueteltuihin sellaisiin seksuaalirikoksiin, joista rikoslaissa säädetty rangaistus on alle kaksi vuotta vankeutta, kiinnittää sosiaali- ja terveysministeriö huomiota erityisesti esitysluonnoksessa lueteltuihin rikoksia koskevan sääntelyehdotuksen oikeasuhtaisuuteen.

Poliisilain 4 luvun 5 §:n 2 kohdassa esitetään säädettäväksi poliisin tiedonsaantioikeudesta saada tieto henkilön läsnäolosta ja henkilöllisyydestä, jos se on välttämätöntä seksuaalinen ahdistelun, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin, lievä pahoinpitely, vammantuottamus, pelastustoimen laiminlyönti, liikenneturvallisuuden vaarantaminen ja rattijuopumus koskevien rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Liikenneturvallisuuden vaarantamisella ei liene yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuollon tiloissa tapahtuneeseen rikoksekseen. Onko tosiaankin niin, että esimerkiksi merkittävän ylinopeuksien selvittämisillä ja paljastamisella on niin painava yhteiskunnallinen intressi, että potilaan yksityiselämän suojaa voidaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa rajoittaa ehdotetulla tavalla? Sama koskee rattijuopumusta ja pelastustoimen laiminlyöntiä. Jos ylinopeuksia voidaan selvittää näin, niin sillä voi olla merkittäviä vaikutuksia ihmisten tahtoon hakeutua hoitoon. Sosiaali- ja terveysministeriö ymmärtää sinällään, että vammantuottamus ja lievä pahoinpitely voivat tapahtua toimitiloissa. Eli jos nämä halutaan pitää esityksessä, niin ne tulisi rajata sosiaali- ja terveydenhuollon tiloissa tapahtuneiksi eli siirtää poliisilain 4 luvun 5 §:n 3 kohtaan. Tällöin perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuus olisi perusteltavissa.

Poliisilain 4 luvun 5 §:n 3 kohdassa esitetään säädettäväksi poliisin tiedonsaantioikeudesta saada tieto henkilön läsnäolosta ja henkilöllisyydestä, jos se on välttämätöntä järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisen, varkauden, näpistyksen, kavalluksen, vahingonteon tai toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon paljastamiseksi ja selvittämiseksi ja, jos teko kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sääntely on tarpeen, jotta myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tapahtuvat rikokset saataisiin selvitettyä, jos ne kohdistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön. Myös työntekijöiden oikeusturvan ja myös laajemmin koko hoito- ja hoiva-alan työhyvinvoinnin ja houkuttelevuuden kannalta on tärkeää, että henkilökuntaan kohdistuvaa rikoksia pyritään ehkäisemään ja siihen puuttumaan tehokkaasti eri tavoin. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti lausuntokierroksella huomiota esitysluonnoksessa lueteltuihin omaisuusrikoksiin koskevan sääntelyehdotukseen oikeasuhtaisuuteen. Toisin kuin lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa, niin nyt jatkovalmistelussa tehty perusoikeusrajaus näpistysrikoksen osalta saattaisi kuitenkin olla oikeasuhteinen, koska se koskisi tekoa, joka olisi tapahtunut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan. Sääntely ei koskisi sellaisia näpistyksiä, jotka on tehty muualla.

Hallituksen esityksen poliisilain 4 luvun 5 §:n 4 kohdassa esitetään säädettäväksi poliisin tiedonsaantioikeudesta tieto henkilön läsnäolosta ja henkilöllisyydestä, jos se on välttämätöntä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai rikosten ennalta estämiseksi, jos henkilö aiheuttaa käytöksellään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa henkeä, terveyttä tai omaisuutta uhkaavan vaaran.

Hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossaan sosiaali- ja terveysministeriö totesi, että ottaen huomioon, mitä voimassa olevan asiakastietolain

62 §:ssä säädetään palvelunantajan tai sen tehtäviä suorittavan henkilön oikeudesta ilmoittaa salassapitovelvollisuuden estämättä poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä, niin poliisilakiin ehdotettu uusi 4 luvun 5 §:n 4 kohdan sääntely olisi ollut säädösteknisesti johdonmukaisempaa esittää säädettävän asiakastietolaissa. Kyse on nimittäin hyvinkin vastaavasta tiedonsaantioikeudesta, josta asiakastietolain 62 §:ssä jo nyt säädetään ilmoitusoikeutena.

Sosiaali- ja terveysministeriössä ei edelleenkään ymmärretä, miten poliisi voisi olla tietoinen ja osata käyttää tiedonsaantioikeuttaan, jos toimitiloissa on käynnissä henkeä, terveyttä tai omaisuuttava uhkaava tilanne. Tiedon käynnissä olevasta vaarasta pitää tulla sieltä, missä tilanne on niin sanotusti päällä. Tämän vuoksi siitä säädetään asiakastietolaissa ilmoitusoikeutena ja mahdollisesti jatkossa eräissä tilanteissa ilmoitusvelvollisuutena. Sosiaali- ja terveysministeriössä on nimittäin valmistelu hallituksen esitystä, joka koskee sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten velvollisuutta antaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät salassa pidettävät tiedot (hanke VN/6094/2026). Hankkeessa muutettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia (703/2023, asiakastietolaki). Esitys on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimenpiteitä, joilla poistetaan tiedonvaihdon esteitä rikostorjunnassa. Esitys toteuttaa hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan sektorilainsäädäntöä päivitetään siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetuksen viranomaisia veloitetaan antamaan poliisille ainakin henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten muutoin salassa pidettävät välttämättömät tiedot. Esitys koskee kirjausta sosiaali- ja terveydenhuollon osalta. Hallitusohjelmakirjausta vastaava kannanotto sisältyy hallintovaliokunnan kannanottoon (HaVM 19/2021 vp-VNS 4/2021 vp). Esityksessä toteutettaisiin lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen sosiaali- ja terveysministeriölle osoitettu esitys (EOAK/2910/2023) ryhtyä toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, että selkiytettäisiin oikeutta salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa potilaan terveydenhuollon työntekijään kohdistamasta väkivallasta. Lausuntokierros hallituksen esitysluonnoksesta olisi tarkoitus aloittaa kevään 2026 aikana. Esittelyviikkoarvio olisi syksyllä 2026 viikko 37.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole huomautettavaa ehdotettuun poliisilain 4 luvun 5 §:n 6 kohtaan, jonka mukaan poliisi voisi saada tiedon henkilön tavoittamiseksi henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai rikosasian vastaajan tuomioistuimeen noutamista varten. Kohtaa on tarkennettu lausuntopalautteen perusteella. Ministeriö katsoo, että on perusteltua turvata se, ettei vankeusrangaistusta tai oikeuden istuntoa voi vältellä sosiaali- tai terveydenhuollon toimitiloissa oleskelemalla.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotetun poliisilain 4 luvun 5 §:n 7 kohdan tilanteissa, eli tiedonsaantioikeuden kohdistuessa kadonneen tai kadonneeksi epäillyn henkilön tai mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseen, tulisi lähtökohtana tietojen luovutukselle edelleen sosiaali- ja terveysministeriön 3.2.2020 antaman Ohjeen terveydenhuollon ja poliisin väliseen tiedonvaihtoon mukaisesti olla kyseisen henkilön suostumus. Mikäli suostumusta ei voisi esimerkiksi muistisairaudesta saada, asiassa voitaisiin menetellä KHO 2024:1512 ennakkopäätöksen mukaisesti.⁵

Hallituksen esityksessä esitetään sääntelymallia, jossa sama sääntelylogiikka toistuisi poliisissa, Rajavartiolaitoksessa ja Tullissa. Kuitenkaan voimassa oleva sääntely

⁵ KHO:2024:80: Korkein hallinto-oikeus katsoi, että tieto henkilön olostsa sairaalassa oli julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella salassa pidettävä. Kun kysymys oli poliisin oikeudesta saada salassa pidettävä terveystieto tai sellaiseen verrattavissa oleva tieto esimerkiksi kadonneen henkilön olinpaikasta tämän hengen ja terveyden suojelemiseksi, tiedon luovuttamiseen poliisille henkilön mahdollisesta olinpaikasta liittyi sekä painava yleinen etu, mutta myös painava yksityinen etu.

henkilötietojen käsittelystä näissä viranomaisissa ei ole kaikilta osin yhteneväistä. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota, että tulisi vielä erikseen arvioida, onko hallituksen esityksessä riittävällä tavalla arvioitu, miten henkilötietojen saaminen ja luovuttaminen tulisi rajata kussakin viranomaisessa.

Poliisin henkilötietolain 17 §:ään ja 22 §:ään ehdotetaan uusia säännöksiä poliisin ja THL:n välisestä tiedonvaihdosta. Esityksessä ei ole kuvattu tarkemmin kyseisten tietojärjestelmämuutosten toteuttamistapaa, eikä edelleenkään niistä aiheutuvia kustannuksia ja myös muutosten aikataulu on jätetty avoimeksi. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotuksia kannatettavina ja mahdollisesti viranomaistoimintaa tehostavina, mutta korostaa, että tietojärjestelmämuutokset vaativat resursseja sekä henkilöstön ohjeistamista ja kouluttamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää myös huomiota terminologian yhteneväisyyteen siltä osin, käytetäänkö hallituksen esityksessä termiä terveydenhuollon asiakas vai terveydenhuollon potilas. Esitystä ei edelleenkään ole korjattu kaikilta osin vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä vakiintunutta terminologiaa.

Lopuksi sosiaali- ja terveysministeriön arvioi, että esitettävä sääntely tulisi todennäköisesti lisäämään tietopyyntöjen määrää aiheuttaen lisätehtäviä sekä poliisille että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksen toimenpano ja seuranta -kappaletta tulisi täydentää siten, että siinä kiinnitettäisiin huomiota sääntelyn soveltamista koskevaan sekä poliisihenkilöstön että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kouluttamiseen ja yhteisiin ohjeistuksiin ja toimintamalleihin ja poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien välisen yhteistyön tiivistämiseen.

Joni Komulainen
Hallitusneuvos
Sosiaali- ja terveysministeriö